



STORTINGET

Representantforslag 224 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes

Dokument 8:224 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om at Riksrevisjonen foretar en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av kampflyet F-35

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortinget vedtok i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 36 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 299 (2008–2009), å innlede forhandlinger for å anskaffe nye kampfly til Forsvaret av typen F-35, den gang mest kjent som Joint Strike Fighter (JSF) fra Lockheed Martin. I proposisjonen redegjorde regjeringen for sitt valg og for grunnlaget for å starte forhandlinger om kontrakt med amerikanske myndigheter representert ved Joint Strike Fighter Program Office (JPO) og hovedleverandøren av JSF, Lockheed Martin.

Flere medier og forsvarsanalytikere har i ettertid hevdet at Stortinget har blitt ført bak lyset og ikke fått alle relevante opplysninger før beslutningen ble tatt. Under prosessene trakk Eurofighter-konsortiet sin Typhoon fra konkurransen. Svenske myndigheter og Saab har protestert kraftig på analysene regjeringen fremla for Stortinget. 3. desember 2010 refererte Aftenposten hemmelige dokumenter fra USAs ambassade i Norge, publisert av varslerorganisasjonen WikiLeaks, som avslørte at USA i hemmelighet la press på norske myndigheter for å velge F-35.

Forslagsstiller mener dette er tungtveiende grunner til å stille spørsmål ved om alt gikk riktig for seg i anbudsprosessen som ledet fram til valget av F-35 som

Forsvarets kampfly, og om Stortinget fikk riktig og tilstrekkelig informasjon om alle relevante forhold.

Forslagsstiller viser til at valget av F-35 ble begrunnet med at dette kampflyet var det av kandidatene som best tilfredstilte Norges krav til operativ og teknisk ytelse og hadde de laveste investerings- og levetidskostnadene. Utviklingen av kampflyprogrammet med hensyn til operativ ytelse og kostnader har ikke bidratt til å svekke bekymringene for om alt gikk riktig for seg i anbuds- og beslutningsprosessen som ledet til valget av F-35.

Den amerikanske riksrevisjonen GOA har blant annet pekt på flydeler som går i stykker oftere enn forutsatt og erstattes for sent, og at dette gjør at kampflyene ikke oppnår den operative evne som er forutsatt. Også den norske riksrevisjonen har undersøkt forutsetninger for kampflyenes operative evne i overgangen til F-35 og ifølge avisa Klassekampen kommet med alvorlig kritikk. I forbindelse med behandling av Rødtts forslag om offentliggjøring av ugradert informasjon fra Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne, jf. Dokument 8:60 S (2019–2020), bekreftet forsvarsministeren at problemene som ble påpekt av den amerikanske riksrevisjonen, også gjelder for norske F-35.

5. april viste Aftenposten beregninger som tyder på at informasjonen fra den daværende regjeringen i 2008 om at F-35 ville bli klart billigere enn konkurrenten JAS Gripen i innkjøp og levetidskostnader, ikke stemmer. Mens JAS Gripen koster 4 700 amerikanske dollar å fly per time, koster F-35 mellom 21 000 og 31 000 amerikanske dollar å fly per time, ifølge tall fra nasjonale myndigheter og militære avdelinger, referert i Aftenposten.

I februar 2021 uttalte stabssjefen i US Air Force, general Charles Q. Brown Jr., at kostnadene for F-35 var så høye at man må begrense bruken av kampflyet. Det amerikanske luftforsvaret har annonsert en utredning om USAs kampflyflåte som kan åpne for å erstatte et betydelig antall planlagte F-35 med andre kampfly på grunn av de høye driftskostnadene. For mange feil, stagnasjon i opprettingen av feil og rask slitasje av deler har også blitt påpekt av amerikanske forsvarsmyndigheter. Storbritannias myndigheter har tidligere annonsert intensjon om å kjøpe 138 F-35 av ulike typer, men i årets strategiske forsvarsmelding er antallet nedjustert til 48 F-35. VG omtalte 21. mars 2021 den senere utviklingen som en «tillitskrise» for F-35.

Forslagsstiller viser til at innkjøpet av F-35 er Norges dyreste enkeltstående skattefinansierte innkjøp noensinne, og at en tillitskrise tilknyttet offentlig pengebruk i denne størrelsesordenen må tas på alvor av de folkevalgte. I proposisjonen «Nye kampfly til Forsvaret» (St.prp. nr. 36 (2008–2009)) oppgis det at levetidskostnaden for kampflyet vil være 145 mrd. kroner. I budsjettproposisjonen for 2021 (Prop. 1 S (2020–2021)) oppgir regjeringen at levetidskostnaden for kampflysystemet er beregnet til 352,9 mrd. kroner. Forsvarssjef Eirik Kristoffersen har uttalt at kostnadene for Norge kan øke ytterligere dersom USA og Storbritannia kjøper færre fly enn tidligere antatt.

Investeringskostnadene og fremtidige driftskostnader for F-35 er så store at det vil påvirke de økonomiske

rammebetingelsene for alle deler av Forsvaret og Norges forsvarsevne i tiår fremover.

Forslagsstiller viser til at Riksrevisjonen gikk gjennom anskaffelsen av kampflyet F-16 og leverte rapport til Stortinget i 1999 (Dokument nr. 3:7 (1998–99)) om dette. I lys av at det hefter langt større tvil om anskaffelsen av F-35, og i lys av den pågående tillitskrisen omtalt av VG, vil det sende et uheldig signal om anskaffelsen ikke blir undersøkt. Spørsmålene om Norges dyreste offentlige enkeltinvestering noensinne og valget av F-35 kan ikke bli stående ubesvart.

Forslagsstiller mener det er naturlig at undersøkelsen gjøres av Riksrevisjonen etter anmodning fra Stortinget, jf. lov om Riksrevisjonen § 9 syvende ledd, hvor det heter at:

«Stortinget i plenum kan pålegge Riksrevisjonen å sette i gang særlige undersøkelser.»

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Riksrevisjonen foreta en særskilt undersøkelse av anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av nye kampfly og legge resultatet frem for Stortinget.

8. april 2021

Bjørnar Moxnes